

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

НН інститут культури і мистецтв

Кафедра образотворчого мистецтва, музикознавства і культурології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор НН інституту культури і
мистецтв
О.А. Устименко-Косоріч
«31» серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СУЧАСНІ КОМПОЗИТОРСЬКІ ТЕХНІКИ ТА НОТАЦІЯ»

галузь знань 02 Культура і мистецтво

спеціальність 025 Музичне мистецтво

освітня-програма Музичне мистецтво

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією
НН інституту культури і мистецтв
«31» серпня 2020 р.
Голова О.Ф.Руденко

Суми – 2020

Розробники:

Енська Олена Юріївна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства і культурології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства і культурології

Протокол № 1 від «27» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

_____

Зав'ялова О.К., доктор мистецтвознавства, професор

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Магістр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1 -й		1 -й	
Семестр			
Загальна кількість годин - 150		1-й	1й
		Лекції	
		Практичні, семінарські	
		48 год.	12
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
	100 год.	136 год.	
	Консультації:		
2 год.	2 год.		
Вид контролю: залік			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета курсу: розкриття особливостей розвитку музичного мистецтва у ХХ столітті, закономірностей музичного мислення, стилістичних ознак сучасної музики, нових композиторських технік. Засвоєння програмного матеріалу даного курсу сприятиме більш глибокому розумінню шляхів розвитку музичного мистецтва ХХ – початку ХХІ століть, його основних художніх напрямів, а також отриманню знань щодо найважливіших проблем сучасної композиції та нотації.

Вивчення курсу «Сучасні композиторські техніки та нотація» та засвоєння його програмного матеріалу сприяє оволодінню загальними та фаховими компетенціями відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво»: ЗК 3 – здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології; ЗК 4 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ФК 2 – усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду; ФК 4 – здатність інтерпретувати художні образи у музикознавчій / виконавській / диригентській / композиторській / педагогічній діяльності; ФК 5 – здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації;

2. Передумови для вивчення дисципліни

«Сучасні композиторські техніки та нотація» викладається студентам-магістрантам і вимагає глибоких знань з музично-теоретичних дисциплін, таких як «Історія музики», «Гармонія», «Аналіз музичних творів», «Поліфонія», які студенти опанували відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

3. Результати навчання за дисципліною

Результатами вивчення даної дисципліни мають бути: знання історії нотопису та сучасних форм звукової фіксації у музичних творах композиторів різних національних шкіл, знання сучасних видів композиторської техніки та їх застосування у художній практиці; уміння характеризувати та визначати той чи інший вид композиторської техніки у конкретному творі або його фрагменті. По завершенню курсу студент отримує наступні результати навчання:

<p>Знання особливостей сучасного музичного стилю і мистецьких напрямів; жанрової системи ХХ століття. Знати сучасні композиторські техніки.</p> <p>Уміння здійснювати музикознавчий аналіз творів композиторів ХХ – початку ХХІ століття.</p>	ПРН 3	Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.
<p>Знання історії розвитку сучасної музики сучасних композиційно-драматургічних принципів та засобів їх відтворення у музичній формі.</p> <p>Уміння аналізувати сучасний музичний текст й визначати роль засобів виразності у формуванні музичних образів та методи їх розвитку.</p>	ПРН 4	Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків
<p>Знання музикознавчих аналітичних методів; законів музичної драматургії.</p> <p>Уміння застосовувати метод цілісного аналізу для розкриття змісту музичного твору, визначати стиль твору та характеризувати застосовану у творі техніку письма</p>	ПРН 6	Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.
<p>Знання музикознавчої термінології та вільне володіння нею.</p> <p>Уміння використовувати спеціальні музично-теоретичні терміни у практичній діяльності (проведення лекцій, бесід, публічні виступи на конференціях).</p>	ПРН 7	Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

4.Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень аспіранта
90–100	Виконання всіх практичних завдань і самостійної роботи. Глибоке засвоєння навчального матеріалу, володіння термінологією, впевненість у виконанні практичних завдань; чітка й логічно обґрунтована характеристика твору, грамотно проведений аналіз засобів музичної виразності у проаналізованому творі. Обґрунтованість власної позиції щодо втіленого у музиці образу. Чітке, обґрунтоване визначення композиторської техніки у заданому творі, або його фрагменті. Знання нових засобів звукової фіксації.
82–89	Виконання практичних завдань на 80% і самостійної роботи. Засвоєння в цілому навчального матеріалу; володіння термінологією і грамотність мови; грамотно проведений аналіз засобів музичної виразності у творі.

	Обґрунтованість власної позиції щодо втіленого у музиці образу. Вірне визначення у творі тієї чи іншої композиторської техніки, але відповідь недостатньо обґрунтована. Знання нових засобів звукової фіксації.
74–81	Виконання практичних завдань на 70% і самостійної роботи. Знання теоретичного матеріалу, повне проведення аналізу засобів музичної виразності обраного твору, але недостатня обґрунтованість власної позиції щодо втіленого у музиці образу. Вірне визначення у творі тієї чи іншої композиторської техніки, але відповідь невпевнена. Знання нових засобів звукової фіксації.
64–73	Виконання практичних завдань і самостійної роботи на 60%. Поверхові знання тем, слабке володіння термінологією, невпевнені відповіді при аналізі засобів музичної виразності заданого твору. Допущення помилок при визначенні композиторської техніки у заданому творі. Слабке знання сучасних засобів звукової фіксації.
60–63	Виконання практичних завдань і самостійної роботи на 50%. Слабке знання теоретичного матеріалу. Дуже слабке володіння термінологією. Пасивність і невпевнені відповіді на практичних заняттях. Невпевненість при аналізі засобів музичної виразності заданого твору, невпевненість при визначенні художнього образу. Допущення помилок при визначенні композиторської техніки у заданому творі. Слабке знання сучасних засобів звукової фіксації.
35–59	Виконання практичних завдань і самостійної роботи менш ніж на 50% на низькому рівні. Відсутність знань навчального матеріалу. Пасивність на практичних заняттях. Неспроможність визначити композиторську техніку у заданому творі, суттєві помилки при аналізі засобів музичної виразності. Відсутність знання сучасних засобів звукової фіксації.
1–34	Відсутність на заняттях; невиконання практичних завдань і самостійної роботи. Повна відсутність знань з предмету.

Розподіл балів

Поточний контроль					Разом	Сума
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5		
Поточний контроль					70	100
10	10	10	20	20		
Контроль самостійної роботи					30	
5	5	5	10	5		

Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти згідно Положенню «Про порядок визнання результатів, здобутих у формі неформальної та інформальної освіти Навчально-наукового інституту культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка» (ухвалене рішенням Вченої ради, протокол № 11 від 19 червня 2020 року).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5.Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання є: виконання поточних практичних завдань, залікова аналітична робота з партитурою або клавіром сучасного твору.

6. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Новітні тенденції у розвитку музики ХХ століття.

Тема 2. Нові виразні засоби музики ХХ століття. Нові прийоми запису партитури.

Тема 3. Додекафонія і структуралізм. Серійна техніка. Пуантілізм.

Тема 4. Технічна музика.

Тема 5. Алеаторика і сонористика.

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Новітні тенденції у розвитку музики ХХ століття.

Соціокультурні умови розвитку мистецтва у ХХ ст.. Зміна світогляду, переоцінка цінностей. Пошуки засобів виразності для втілення нових ідей та образів. Поява нових модерністських течій. Розширення інструментарію та виразних можливостей академічних інструментів. Поступове виникнення нових технік як результат композиторських пошуків та нових засобів фіксації звуку. Вплив східної філософії на композиторську творчість.

Темброва спорідненість та її функціональне використання у музиці ХХ століття.

Тема 2. Нові виразні засоби музики ХХ століття. Нові прийоми запису партитури.

Трансформаційні зміни у сфері гармонічної мови. Руйнування усталеного принципу терцієвої побудови акордів, поява квартових вертикалей. Творчі знахідки О.Скрябіна, К.Дебюссі. Тон-кластери, кластер-акорди і принципи їх побудови та вживання. Запис кластерних сполучень у партитурі.

Дезінтеграція гармонічної структури на початку ХХ ст.. як передвісник атональності. Нові лади і системи як розширення звукового простору музики. Нова роль ритму. Поліритмія, поліметрія, поліладовість, політональність у творах композиторів ХХ ст.

Тема 3. Додекафонія і структуралізм. Пуантілізм.

Передвісники атональної музики (О.Скрябін, А.Шенберг, А.Берг). Виникнення серійної техніки. Поняття: «атематизм», «атональність», «серія», «ряд», «серійність», «полісерійність», «серійний твір».

Додекафонія серійна і додекафонія несерійна. Техніка рядів, дванадцятитоновна техніка (додекафонна), техніка серійна (I та II ступенів). Теорія Хауера. Додекофонія горизонтальна, вертикальна, сегментна, комбінована. Питання тектоніки музичної форми.

Структуралізм О.Мессіана (на прикладі «Ритмічних етюдів»). Ритмічні серії та серії ступенів інтенсивності у П.Булеза. Методи композиції Я.Ксенакіса. Пуантілізм у сучасній музиці.

Тема 4. Технічна музика.

Техніка і новий звук. Збагачення оркестру на початку ХХ ст.. новими тембрами, використання шумових ефектів, «урбанізація» музики. Відкриття фонографу як поштовх до пошуків нового. Винахід динамофону, електричного органу, автоматичних музичних інструментів.

Класифікація нових інструментів. Мета технічної музики. Розвиток технічної музики у ХХ ст.. Конкретна та електронна музика. Чотири критерії електронної музики (за Штокхаузенем, 213). «Антіфонія» П.Анрі, «Пустеля» П. Вареза.

Обладнання для лабораторій технічної музики. Синтезатори.

Принципи та методи композиції. Фази роботи композитора над твором. Засоби нотації електронної музики.

Тема 5. Алеаторика і сонористика.

Значення термінів. Історія виникнення алеаторики (культурно-історичні умови, коріння, традиції). Пошуки та відкриття Дж.Кейджа. Використання алеаторики у сучасній музиці. Види та комбінації алеаторики (алеаторика зовнішньої форми та алеаторика внутрішньої форми). Алеаторний ритм. Подолання метра ритмом (241). Алеаторика гармоній. Поліфонія звукових шарів.

Поява сонористики як наслідок темброво-кolorістичних звучань. Т.Мюррей про мікрокосм звуку.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
Тема 1. Новітні тенденції у розвитку музики ХХ ст.			4			20			2			20
Тема 2 Нові виразні засоби музики ХХ століття. Нові прийоми запису партитури.			12			20			2			20
Тема 3. Додекафонія і структуралізм. Серійна техніка. Пуантілізм			14			20			4			32
Тема 4. Технічна музика			8			20			2			32
Тема 5. Алеаторика і сонористика			10			20			2			32
Усього годин			48		2	100			12		2	136

7.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Новітні тенденції у розвитку музики ХХ століття	4	2
2	Нові виразні засоби музики ХХ століття. Нові прийоми запису партитури.	12	2

3	Додекафонія і структуралізм. Серійна техніка. Пуантілізм	14	4
4	Технічна музика.	8	2
5	Алеаторика і сонористика	10	2

8. Рекомендовані джерела інформації Базові

1. Гайденко І. Про поняття «композиторські техніки» // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. праць Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків: Основа, 2006. Вип. 17. С. 232 – 240.
2. Дубинец Е. Знаки звуків. О современной музыкальной нотации. Киев, 1999.
3. Когоутек Ц. Техніка композиції у музиці ХХ століття. 1976.
4. Композитори про сучасну композицію : хрестоматія / ред. Т.С. Кюрегян, В.С. Ценова. 2009.
5. Соколов А. Музична композиція ХХ століття: діалектика творчості. 1992.
6. Туровська Н. А. Проблеми вивчення авангардної музики студентами музичних спеціальностей педагогічного вузу // Актуальні питання мистецької педагогіки. 2014. Вип. 3.
7. Шип С.В. Музична мова і мова музики. Одеса, 2001.

Додаткові:

1. Пахомова Є. Г. СМинтез і синестезія у творчості українських композиторів другої половини ХХ– початку ХХІ століття // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2017. №1 (34). С. 101–111.
2. Савчук І. Нові тенденції в українському фортепіанному виконавстві зламу ХХ–ХХІ століть у дзеркалі сучасної композиторської творчості // Сучасне мистецтво. 2012. Вип. 8. С. 285–293.
3. Максименко М. До питання про провідну значущість позамузичних інформаційних чинників в організації художнього континууму сьогодення (на прикладі творчості українських композиторів) // Музичне мистецтво і культура: Науковий вісник ОДМА ім. А. В. Нежданової: Зб. наук. праць. Одеса, 2009. Вип. 10. С. 34–41.
4. Завгородня Г. Творчі аспекти сучасної музичної освіти // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського: Музична освіта в Україні: теорія і практика. Київ, 2003. Вип. 29. С. 33–44.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Документація (навчальні плани, робоча навчальна програма).
2. Ноутбук або персональний комп'ютер.
3. Аудіозаписи, відеозаписи виконань сучасної музики.
4. Наукова музикознавча література, навчальні посібники.